

FYLKESMANNEN I HEDMARK

Miljøvern avdelingen

Saksbehandler, innvalgstelefon
Hans Chr. Gjerlaug, tlf. 62 55 11 82

Vår dato
19. september 2013
Arkivnr.
431

Vår referanse
2010/9405-19 (bes oppgitt ved svar)
Deres referanse
200806668-51 ksk/kima

Norges vassdrags- og energidirektorat,
Postboks 5091 Majorstuen,
0301 Oslo

200806668-67
312
KSK/KIMA

Uttalelse til søknad om konsesjon til å bygge Hovda kraftverk i Stor-Elvdal og Åmot kommuner

Vi viser til Deres brev av 3. juni 2013 med oversendelse av søknad fra Blåfall AS om konsesjon for bygging av Hovda kraftverk i Stor-Elvdal og Åmot kommuner.

Det har tidligere fra samme søker vært søkt om en større utbygging i det samme vassdraget. Denne søknaden ble avslått av direktoratet.

Søknaden

Konsesjonssøknaden omfatter utnyttelse av et fall på 63 meter i Hovda nedstrøms samløpet med Hemla på grensa mellom Stor-Elvdal og Åmot kommuner. Tiltaket medfører ifølge søknaden en inntaksdam hvor damhøyden "blir anslagsvis 4 m og damlengden ca. 40 m." Magasinvolument synes ikke å være oppgitt i søknaden, men neddemmet areal er angitt til 4,2 dekar. Tiltaket medfører videre ei rørgate på ca. 1.850 m med nedgravd rør med diameter 1,9 m. Rørgata er planlagt sør for elva fram til den påtenkte kraftstasjonen. I tillegg må det bygges veg på ca. 200 m til inntaksdammen og veg på ca. 200 m, delvis langs rørtraséen, til kraftstasjonen. Tilknytningen til nett er planlagt i en kabel på 2,5 km langs eksisterende skogsbilveg nord for elva med et luftspenn på 30 m over Hovda. Kraftstasjonen er beregnet å få en årlig produksjon på 11,4 GWh, som er angitt å ville dekke energiforbruket til ca. 570 husstander.

Hovda vil bli berørt over en strekning på ca. 2.200 m. Middelvannføringen i Hovda er beregnet til 4.760 l/sek og den alminnelige lavvannføringen til 288 l/sek. Det er foreslått en minstevannføring på 300 l/sek om sommeren og 200 l/sek om vinteren. Selv med noe tilrenning fra restnedbørfeltet mellom den planlagte inntaksdammen og kraftstasjonen, vil det ifølge søknadens vedlegg 4 i et middels år bli sterkt redusert vannføring i Hovda bortsett fra under vårflommen og eventuell høstflom.

Fylkesmannens faglige vurdering

Fylkesmannen har merket seg at gjennomføring av det omsøkte tiltaket vil gi en gjennomsnittlig årlig produksjon på 11,4 GWh, som ifølge søknaden vil være tilstrekkelig til å forsyne 570 husstander med elektrisk kraft. I utbyggingsperioden vil tiltaket skape ca. 10 årsverk. I driftsperioden vil tiltaket kunne gi 1/3 årsverk og medføre en marginal økning i skatteinntektene for kommunene.

På den aktuelle utbyggingsstrekningen renner Hovda i relativt jevne strykparter uten store fossefall. Terrenget er relativt slakt på begge sider på store deler av strekningen, men i nedre del renner elva gjennom en ca. 150 m lang bekkeløft med 15-20 m høye bergvegger. Berggrunnen i området består i hovedsak av næringsfattig sandstein, mens det i nedre del av tiltaksområdet er næringsrik kalkstein og skifer. Løsmassedekket er gjennomgående relativt tykt. Vegetasjonen omkring elva domineres av blåbær- og småbregnegranskog med innslag av lågurt- og høystaudegranskog, særlig langs vannveiene hvor det

også forekommer gråorheggeskog. Stedvis er det innslag av lauvtrær, både gråor, bjørk og osp.

Tiltaket berører verken INON-områder, verneområder etter naturmangfoldloven eller sikrede friluftslivsområder.

Umiddelbart ovenfor den planlagte inntaksdammen ligger ei ca. 7 km lang bekkekløft hvor det er registrert fragmenter av boreal regnskog i fosserøyksoner med blant annet forekomst av den svært fuktighetskrevede og sterkt truede (EN) fossefylltaven (*Fuscopannaria confusa*). I den omfattende bekkekløftregistreringen som ble gjennomført for få år siden var denne bekkekløfta én av fem kløfter i Hedmark som fikk nest høyeste verdi (5) på en skala fra 6 til 0; ingen kløfter i Hedmark fikk verdien 6.

Umiddelbart nedenfor den planlagte kraftstasjonen ligger ei bekkekløft på ca. 1.300 meter hvor blant annet den sårbare (VU) lavarten trådrag (*Ramalina thrausta*) er registrert på grankvister. I Hedmark vokser denne sjeldne laven vanligvis på bergvegger, forekomst på grankvister indikerer jevn og høy luftfuktighet.

I forbindelse med den aktuelle søknaden er det registrert en tidligere ukjent bekkekløft mellom de to ovennevnte kløftene i den nedre delen av det omsøkte tiltaksområdet. I øvre del av denne vanskelig tilgjengelige kløfta er det registrert flere forekomster av trådrag. Dette viser at tiltaksområdet på grunn av vanskelig tilgjengelighet og begrenset feltregistrering ikke er fullstendig kartlagt med hensyn på fuktighetsavhengige kryptogamer. For sopp og insekter foreligger det knapt noen opplysninger i det hele tatt.

Den kunnskapen som nå foreligger, viser imidlertid at hele Hovdas bekkekløftkompleks fra Nedre Hemmeldalen til Syljubekkoia, inkludert strekningen for det omsøkte tiltaket, er av nasjonal verdi og en av få lokaliteter i Hedmark som har potensial som leveområde for en lang rekke fuktighetsavhengige arter. Betydelig reduksjon av vannføringen på deler av elvestrekningen i vekstsesonen antas både å kunne redusere de eksisterende forekomstene av trådrag og å redusere potensialet for denne og andre fuktighetskrevede arter i framtida.

I Norsk rødliste for naturtyper 2011 er kontinentale skogsbekkekløfter oppført som nær truet (NT) i blant annet Hedmark med følgende begrunnelse:

"Kontinentale skogsbekkekløfter er vurdert som en regional underenhet av landskapsdel skogsbekkekløfter, som i seg selv ikke rødlistes. Mot økt grad av oseanitet vestover, der klimaet er årsak til at andel areal med bekkekløftøkologi blir større, vil denne naturtypen i økende grad bli mindre forskjellig fra det omkringliggende landskap. Motsatt vil bekkekløfter mot mer kontinentale strøk i økende grad framtre som stadig sjeldnere øyer i landskapet og dermed også relativt sett være mer utsatt med hensyn til f.eks. utbygging av småkraftverk. Det er også flere bl.a. lavararter som er spesielt knyttet til de mest kontinentale bekkekløftene."

I naturmangfoldlovens bestemmelser om bærekraftig bruk slås det i § 4 fast at "Målet er at mangfoldet av naturtyper ivaretas innenfor deres naturlige utbredelsesområde og med det artsmangfoldet og de økologiske prosessene som kjennetegner den enkelte naturtype. Målet er også at økosystemers funksjoner, struktur og produktivitet ivaretas så langt det anses rimelig."

Tiltakshaver har fått gjennomført fiskeundersøkelser for å undersøke om den aktuelle utbyggingsstrekningen brukes av harr eller storørret fra Glommavassdraget. Det ble ikke observert harr i Hovda under dykking og elektrofiske, men harr yngel ble påvist nedstrøms riksveg 3 nedenfor det omsøkte tiltaksområdet. Det indikerer at noe harr fra Glomma bruker nedre del av Hovda som gyteelv.

Det ble ved dykking og elektrofiske heller ikke registrert storørret, men noen ørretindivider med lengde på ca. 30 cm som antas å være stasjonær ørret. Dette indikerer at storørrestammen i Glomma i liten grad bruker Hovda som gyteelv i dag. Det opplyses i rapporten fra fiskeundersøkelsene at det er et absolutt vandringshinder for oppvandrende fisk noen hundre meter oppstrøms den planlagte kraftstasjonen.

Fylkesmannen tar til etterretning den gjennomførte fiskeundersøkelsens konklusjon om at den omsøkte utbyggingsstrekningen i dag i liten grad fungerer som gyte- eller oppvekstområde for harr eller storørret som går opp fra Glomma. I rapporten fra fiskeundersøkelsene oppgis det at det litt ovenfor den planlagte kraftstasjonen er et absolutt vandringshinder for fisk. Ut fra beskrivelsen i rapporten er Fylkesmannen usikker på om dette er riktig.

I søknaden anføres det at det "er ingen forhold som tilsier at influensområdet har verdier for andre ferskvannsorganismer enn det som er vanlig for tilsvarende elver og innsjøer i området og den planlagte minstevannføringen vil i all hovedsak sikre biologiske forekomster av eventuelle ferskvannsorganismer i elven». Fylkesmannen konstaterer at det ikke foreligger noen konkrete opplysninger om andre ferskvannsorganismer enn fisk og ingen dokumentasjon på at den omsøkte minstevannføringen vil være tilstrekkelig til å sikre overlevelse av disse artene.

En lavvannsføring på 300 l/s sommertid og 200 l/sek vinterstid er lite vann i et bredt og grunt elveløp. Sommerstid vil temperaturen kunne bli høy slik at dødelige nivåer lett vil bli nådd. Vinterstid vil lav vannføring kunne føre til bunnfrysing og betydelige isgangsproblemer, jf. vinteren 2010-11. Etablering av terskler og graving av hølør og kulper vil kunne avhjelpe dette noe, men forholdene for fisk og andre akvatiske organismer må vurderes som utilfredsstillende med så liten vannføring. I søknaden opplyses det at kraftverket i 24 dager i et midlere år ikke vil være i drift på grunn av lavt tilsig. Om det stilles krav om at tilsiget i vinterperioden skal gå som normalt på den foreslått utbygde strekningen, vil dette kunne bedre situasjonen de akvatiske organismene, men hvis det i perioder slippes bare minstevannføring som foreslått, vil dette neppe ha noen funksjon.

Betydelig redusert vannføring på en 2.200 m lang elvestrekning, ei nedgravd rørgate på 1.850 m, nye veier og ny kraftlinje over Hovda vil være nye inngrep i en del av et skogbrukslandskap som har noen skogsbilveger og en del hogstflater, men ellers relativt beskjedent med tekniske inngrep. De planlagte inngrepene ligger imidlertid slik til i terrenget at den landskapsmessige virkningen vil bli relativt liten.

Området antas i begrenset grad å bli brukt til friluftsliv av lokalbefolkningen. Det er ingen merkede stier eller løyper i området, men området antas i noen grad å bli brukt til bærplukking, jakt og fiske uten at det foreligger konkrete opplysninger om dette.

Fylkesmannen kjenner ikke til forurensende utslipp av noen betydning verken oppstrøms det planlagte inntaket i Hovda eller på den elvestrekningen som eventuelt vil få sterkt redusert vannføring. Vannkvaliteten i elva og bekkene synes derfor ikke å ville bli negativt påvirket i vesentlig grad.

Tiltaksområdet ligger i et aktivt skogbruksdistrikt og eventuell gjennomføring av tiltaket vil medføre et noe redusert skogareal som følge av inntaksdam og veger, men samtidig noe bedre adkomstforhold for skogsdrift langs de planlagte vegene. Det er ønskelig å legge til rette for ulike former for tilleggsnæringer, herunder kraftproduksjon, på landbrukseiendommer for å sikre drift og bosetting. Næringsinteressene må i slike tilfeller veies opp mot andre viktige samfunnsinteresser.

Fylkesmannens vurdering i forhold til naturmangfoldloven

Ifølge naturmangfoldlovens § 7 skal prinsippene i lovens §§ 8-12 legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet. Nedenfor følger Fylkesmannens vurdering av disse prinsippene i denne saken idet en forutsetter at Norges vassdrags- og energidirektorat foretar en tilsvarende vurdering ved sin avgjørelse av saken.

Kunnskapsgrunnlaget

Naturmangfoldlovens § 8 slår fast at offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet så langt det er rimelig skal bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger. I dette tilfellet anser Fylkesmannen kunnskapsgrunnlaget for å være mangelfullt i den forstand at det knapt foreligger noen opplysninger om store organismegrupper som sopp, insekter og akvatiske organismer. Ut fra de opplysningene som er kjent om kryptogame indikatorarter, synes imidlertid kunnskapsgrunnlaget å være tilstrekkelig til å kunne fastslå at deler av den berørte elvestrekningen både isolert sett og som del av et større bekkekløftsystem er av nasjonal verdi som levested for fuktighetsavhengige arter som vil få leveforholdene forringet ved gjennomføring av tiltaket. Kunnskapen er også tilstrekkelig til å fastslå at bekkekløfta i Hovda er rødlistet på nasjonal basis.

Føre-var-prinsippet

Når det treffes en beslutning uten at det foreligger tilstrekkelig kunnskap om hvilke virkninger den kan ha for naturmiljøet, skal det ifølge § 9 i naturmangfoldloven tas sikte på å unngå mulig vesentlig skade på naturmangfoldet. Det er relativt god dokumentasjon av de økologiske kravene til en rekke fuktighetskrevenne kryptogamer. Etter det Fylkesmannen kjenner til foreligger det derimot begrenset dokumentasjon på effekten av redusert vannføring i elver og bekker hvor slike arter finnes, selv om det er sannsynlig at disse artene vil kunne forsvinne som følge av vannføringsendringen. Fylkesmannen vil understreke behovet for at denne effekten på fuktighetsavhengige arter i langt større grad enn det som er tilfelle hittil blir dokumentert. I søknaden foreslås det å etablere en terskel i bekkekløfta, den «vil trolig opprettholde de fem forekomstene av trådragg på den aktuelle bergveggen i bekkekløften». Fylkesmannen kan ikke se at dette er dokumentert. Inntil det foreligger sikrere dokumentasjon av virkningen av redusert vannføring på de fuktighetsavhengige kryptogamene innenfor det aktuelle tiltaksområdet, mener Fylkesmannen at det ikke bør gis tillatelse til gjennomføring av tiltaket i et økosystem som er blant Hedmarks viktigste for biologisk mangfold.

Økosystemtilnærming og samlet belastning

Naturmangfoldlovens § 10 slår fast at en påvirkning av et økosystem skal vurderes ut fra den samlede belastningen som økosystemet er eller vil bli utsatt for. Glommavassdraget er i Hedmark allerede relativt sterkt utbygd for kraftproduksjon med Rendalsoverføringen, flere kraftverk i hovedløpet nedstrøms Rena og kraftverk med reguleringer i Osa og Rena. I den senere tid er det bygd/gitt konsesjon til flere småkraftverk i Glommavassdraget (Kiva, Hanestadnea, Veslefallet, Styggfallet og Kolåsmyrfallet i Søkkunda, Glesåa, Syversætre i Flisa). I tillegg til 7 mindre vassdrag er Atna, Mistra, Imsa og Åsta vernet mot kraftutbygging. På bakgrunn av en samlet vurdering av de belastningene Glomma allerede er utsatt for, mener Fylkesmannen at det ikke bør gis tillatelse til kraftutbygging i de sidevassdragene til Glomma som har høyest verdi for biologisk mangfold og som inneholder rødlistede kontinentale skogsbekkekløfter, herunder Hovda.

Fylkesmannen viser i denne sammenheng til sin uttalelse av 8. november 2010 til søknaden om tillatelse til å bygge Kverninga kraftverk i Rendalen. I denne bekken er det en liten forekomst av trådragg. Fylkesmannen frarådte at konsesjonssøknaden ble innvilget, men anbefalte subsidiært:

”Under henvisning til det nasjonale målet om å stanse tapet av biologisk mangfold, vil en eventuell konsesjon som kan sette populasjonene av skodelav ved Sandbekken og trådragg ved Kverninga i fare, øke verdien av de få populasjonene av disse to artene i/ved andre bekkekløfter i fylket.”

Fylkesmannen viser også til sin uttalelse av 2. juli 2012 til søknaden om tillatelse til å bygge Neta kraftverk i Stor-Elvdal kommune. Fylkesmannen frarådte at slik tillatelse ble gitt fordi kløfta ble ansett som regionalt/nasjonalt viktig med kjent forekomst av 4 rødlistearter, deriblant trådragg. Direktoratets vedtak om likevel å innvilge konsesjon ble ikke påklaget av Fylkesmannen blant annet fordi det dreide seg om ei begrenset kløft med marginal forekomst av fuktighetskrevende arter.

Når det nå er gitt konsesjon for utbygging av to av fylkets vassdrag med kjent forekomst av fuktighetskrevende arter som trådragg, øker det etter Fylkesmannens mening verdien av de gjenværende vassdragene med slike kvaliteter. Det er da viktig å sørge for at det ikke gjøres inngrep i disse som vil kunne redusere overlevelsesmulighetene for de aktuelle artene.

I motsetning til de to ovennevnte sakene dreier den foreliggende søknaden seg om en begrenset strekning i et stort bekkekløftsystem av nasjonal verdi, med gode forekomster av flere truede fuktighetskrevende arter og betydelig potensial for økt forekomst av disse artene og også for forekomst av andre slike arter. Fragmentering er en av de viktigste truslene mot biologisk mangfold. Fylkesmannen mener derfor at det er viktig å bevare noen større sammenhengende økosystemer for å gi muligheter for å sikre levedyktige bestander av truede arter som er knyttet til disse spesielle leveområdene.

Kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver

Naturmangfoldlovens § 11 pålegger tiltakshaveren å dekke kostnadene ved å hindre eller begrense skade på naturmangfoldet som tiltaket volder dersom det ikke er urimelig ut fra tiltakets og skadens karakter. Det er i søknaden skissert avbøtende tiltak i form av minstevannføring på 300 l/sek og 200 l/sek i henholdsvis sommer- og vinterhalvåret og mulighet for bygging av en terskel i elvekløfta. Minstevannføringen, sammen med flomvannføring og vannføring fra restnedbørfeltet kan bidra til at vannlevende organismer i noen grad vil kunne overleve utbyggingen.

Bygging av terskler vil gi et lokalt bedre landskapsbilde, men Fylkesmannen kan ikke se at det er dokumentert at terskler som sikrer et relativt stillestående vannspeil vil ha vesentlig betydning for kryptogamer som er avhengige av høy luftfuktighet. Det antas at det er den vanlige sommervannføringen over de eksisterende strykene som gir turbulens i vannet og som sikrer så høy luftfuktighet i kløfta at fuktighetskrevende arter finner livsvilkårene sine oppfylt der.

Miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder

For å unngå eller begrense skader på naturmangfoldet skal det ifølge naturmangfoldlovens § 12 tas utgangspunkt i slike driftsmetoder og slik teknikk og lokalisering som ut fra en samlet vurdering av tidligere, nåværende og framtidig bruk av mangfoldet og økonomiske forhold gir de beste samfunnsmessige resultatene. Det omsøkte kraftverket er oppgitt i et normalår å ville produsere strøm til forsyning av 570 boliger. Det burde vært utredet om tilsvarende strømforsyning kan sikres ved andre kraftkilder (f.eks. biovarme), ved utskifting av installasjoner i eksisterende kraftverk i regionen, ved endring av manøvreringen av eksisterende vassdragsreguleringer eller ved utbygging av andre vassdrag med mindre biologiske verdier.

Konklusjon

Kunnskapsgrunnlaget er i denne saken mangelfullt på flere punkter, både når det gjelder hvilke biologiske verdier som vil bli påvirket av tiltaket, konsekvensene av disse påvirkningene og alternative måter å framskaffe den aktuelle energimengden på. Kunnskapsgrunnlaget er imidlertid tilstrekkelig til å fastslå at Hovdas bekkekløftsystem er en rødlistet naturtype og at det er et av få bekkekløftsystemer i Hedmark med nasjonal verdi når det gjelder biologisk mangfold. De foreslåtte avbøtende tiltakene synes bare i liten grad å kunne redusere tiltakets negative effekter på det biologiske mangfoldet.

Etter Fylkesmannens syn er de biologiske verdiene som er knyttet til Hovdas bekkekløftsystem vesentlig større enn den samfunnsmessige nytten ved produksjon av 11,4 GWh, en marginalt økt skatteinngang til de berørte kommunene og liten varig sysselsettingseffekt. Det er viktig å sikre noen sammenhengende bekkekløftøkosystemer i Hedmark for framtida for å gi truede arter med særlige økologiske krav overlevelsesmuligheter. Fylkesmannen frarår derfor at den foreliggende søknaden om tillatelse til å bygge Hovda kraftverk i Stor-Elvdal og Åmot kommuner innvilges og fremmer innsigelse til dette.

Med hilsen

Anne Kathrine Fossum e.f.
ass. fylkesmann

Kristine Schneede
ass. miljøverndirektør

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og sendes ut uten signatur.

Kopi: Stor-Elvdal kommune, 2480 Koppang
Åmot kommune., 2450 Rena
Miljødirektoratet, Postboks 5672 Sluppen, 7485 Trondheim